Розділ 1

Безтурботний юнак стає дисциплінованим морпіхом

Як і більшість 20-річних, я вважав себе невразливим. А потім, узимку 1971-го, на крутому хребті на сході штату Вашингтон я полетів назустріч смерті. Задивився на крихітні постаті робітників на дамбі далеко внизу, й моя нога раптом спорснула — я зірвався вниз крижаним полотном у бік річки Колумбія. Щоб не полетіти сторчголов, я відкинув тіло назад і сповз крутим схилом на спині. Намагався зачепитися п'ятами, але черевики зісковзували з каміння. Рюкзак вирвався з рук, коли я мчав униз. У мене на поясі висів «Ка-Бар» — бойовий ніж, подарунок ветерана морської піхоти. Я витягнув його і встромив у кригу, та його вирвало з рук. Я сповзав далі, набираючи швидкість. Вивертався, несамовито чіплявся і дряпався. Але це мене не сповільнювало.

Зрештою зрикошетив від великого каменя й покотився вбік, врізавшись у каменюку, яка зупинила моє падіння. Коли я отямився, з мого носа юшила кров, але з вух — ні, до того ж мене не нудило, тож я знав, що перелому черепа не було. Я лежав і обмацував різні частини тіла. При диханні боліли ребра, але руки й ноги згиналися. Я ні на що не напоровся.

Мені пощастило, але врятували мене точно не альпіністські навички. Кілька годин я ковзав і падав, аж поки дістався кам'янистої ущелини та спустився вниз схилом. Якийсь робітник побачив, як я шкутильгаю, і перевіз мене через греблю ГЕС

«Пріст-Репідс». Він запропонував відвезти мене до мого дому за 60 кілометрів звідти.

— Спасибі, — відповів я, — та спершу я хотів би трохи підлікуватися.

Чоловік глянув на мене з розумінням. Він працював різноробом і щодня бував на свіжому повітрі. Він знав таких людей. Якщо я вирішив не поспішати повертатися додому, то це була моя справа.

Два дні я жив у лісі, чекаючи, поки зійдуть садна. Удень лежав на спині й нічого не робив, тільки милувався снігом на кущах полину. Уночі більше дрімав, аніж спав. У мене були побиті чи, ймовірно, зламані ребра, тому коли я перевертався, то щоразу різко просинався.

Минулого літа я пройшов суворі випробування школи підготовки офіцерів Корпусу морської піхоти США. І запам'ятав слова одного суворого сержанта. Кілька років тому його взвод мав узяти пагорб під вогнем. Усі нервувалися: північні в'єтнамці вміли стріляти. Він розповів нам, як командир його взводу їх заспокоїв.

— Ми не можемо вибирати, коли помремо, — сказав він. — Але точно вибираємо, як зустріти смерть.

Падіння на кризі переконало мене, що я хочу провести свою кар'єру серед таких людей: тих, які приймають життя, яким воно є; які більше зацікавлені жити повноцінно, аніж довго. Заробіток мене також не цікавив. Я хотів бути на свіжому повітрі — і в компанії відважних хлопців. Як на мене, у морської піхоти був правильний дух і правильний погляд на життя. Те падіння стало метафорою моєї подальшої служби в морській піхоті: ти помиляєшся або життя збиває тебе з ніг; у будь-якому разі ти встаєш і йдеш далі. Ти даєш раду з життям, а не скиглиш через нього.

Я зростав у Річленді, штат Вашингтон. У 1940-х роках це була запилюжена сільська громада на річці Колумбія, що налічувала кількасот мешканців. Під час Другої світової війни Корпус інженерів Армії США приніс із собою ядерну еру, використавши енергію води Колумбії для спорудження реакторів Генфордського комплексу. То була частина Мангеттенського проєкту — перегонів зі створення атомної бомби. У процесі Річленд став містом

із суцільним середнім класом, без анклавів багатства чи бідності. Наша громада на 17 000 інженерів, техніків, будівельників і торговців — працьовитих, орієнтованих на сім'ю патріотів, наділених почуттям громадянського обов'язку — була сформована випробуваннями Великої депресії та Другої світової війни. Ніхто не поводився зверхньо. Роками пізніше я прочитав епітафію на надгробку Джекі Робінсон: «Життя не має жодного значення, окрім впливу на інші життя». Ця думка передає кредо покоління, яке мене виростило.

Мій батько був мореплавцем — старшим механіком на торговому флоті — й у 1930-1940-х роках відвідав десятки країн. Моя мати, відмінниця школи й донька родини іммігрантів з Канади, під час Другої світової війни працювала на цивільній службі в розвідці Армії США у Вашингтоні та Преторії. З моїм батьком вона познайомилася на борту корабля дорогою до Африки. Вони разом показали своїм трьом синам вільну конкуренцію ідей — світ, якого треба не боятися, а досліджувати. Їхня цікавість до життя керує мною донині.

У дитинстві я любив свободу, яку мав. Між сімейними походами в гори та полюванням на кроликів з малокаліберкою у супроводі свого пса Ніккі чи друзів, я мав повний дозвіл своєї сім'ї тинятися надворі. Скільки батьків готові відвезти свого підлітка за місто на трасу, щоб він проїхав автостопом увесь американський Захід?

Мені ніколи не подобалося сидіти в класі. Сам я міг читати значно швидше. Замість телевізора в нас удома була добре укомплектована бібліотека. Я поглинав книжки: «Острів скарбів», «Зухвалі капітани», «Останній з могікан», «Поклик предків», «Швейцарська родина Робінзонів»... Моїм улюбленим автором був Гемінґвей, за ним слідували Фолкнер і Фіцджеральд. Читаючи про експедицію Льюїса і Кларка[1], я був зачарований, що вони пливли каное річкою Колумбія й мандрували нашими краями.

Подорожувати автостопом я почав у 1964-му, коли мені було 13 років. Я мав ненаситну жагу побачити, що там, у світі. Автостради давали змогу мандрувати далеко за межі глушини Каскадних гір. Батьки не мали нічого проти моїх вилазок. Тоді

часи були простішими, а почуття довіри до співвітчизників-американців — сильнішим. Я мандрував просторами західної частини Сполучених Штатів і насолоджувався бурхливим життям. Мав добру фізичну форму, звик спати просто неба й однаково цікавився книжками, людьми та довколишнім світом.

Як і кожен, хто мандрує по всіх усюдах, я потрапляв у неабияку кількість халеп. У Монтані зчепився з трьома місцевими хлопцями. Коли мені вже стало зовсім непереливки, з'явився високий шериф на пікапі зі срібною зіркою на грудях та в білому ковбойському капелюсі, ніби з кінофільму. Він посадив мене в камеру й рано-вранці наступного дня відвіз на залізничну станцію, щоб я застрибнув на товарняк, який прямував на схід.

— Троє на одного, — сказав він. — З таким розкладом важко перемогти.

У Центральному коледжі штату Вашингтон у 1968 році я був посереднім студентом, який більше полюбляв вечірки. Після того як однієї ночі я надто розгулявся, місцевий суддя наказав мені проводити вихідні у в'язниці — покарання за вживання алкоголю неповнолітнім.

Один ув'язнений, Портер Вагнер (не той, що відомий співак), сидів за неявку до суду в Мериленді. Якось суботнього вечора він побачив, як я підтягнувся, щоб виглянути в заґратоване вікно й поглянути, чого мені бракує на волі.

— Що ти бачиш, Джиммі? — запитав він, лягаючи на нари.

— Брудну автостоянку.

— А я звідси бачу зірки на нічному небі, — сказав він. — Це твій вибір. Ти можеш дивитися або на зірки, або на багнюку.

Він був у в'язниці, проте його дух — ні. Від цього непутящого філософа я дізнався, що хай що станеться, я не жертва — бо сам вирішую, як реагувати.

Не завжди можна контролювати обставини, але завжди — свою реакцію. Наступного дня я зголосився підмітати в'язницю, мити поліцейські машини та забирати їжу в місцевому ресторані для інших ув'язнених, щоб якомога швидше змінити обставини, отримуючи залік по півтора дня за кожен відпрацьований день.

Кожне літо я проводив на курсах підготовки офіцерів у Квантіко, штат Вірджинія, і мені подобалася атмосфера того середовища. Нас оцінювали та формували капрали й сержанти, які щойно повернулися з бойовищ В'єтнаму й були певні, що або зроблять з нас, лейтенантів-початківців, хороших офіцерів, або відправлять додому. Ці сержанти ніколи не погоджувалися, що ми докладали максимум зусиль; навпаки, вони завжди змушували нас робити більше. Або ти не відставав від них на крутих, грузьких гірських стежках, проходив смугу перешкод за відведений час і добре відстрілювався на стрільбищі, або повертався додому. Щоб спокусити нас кинути службу й обрати легший шлях, вони всюди розвішували квитки на літак додому. Поки ми тренувалися, у В'єтнамі гинули морські піхотинці. Спроб до уваги не брали, потрібен був результат. За два спекотні літа відсіялася більш ніж половина класу.

На початку 1972-го, після понад трьох років навчання в коледжі, я здобув звання другого лейтенанта морської піхоти. Моєю першою зупинкою було семимісячне навчання в Школі базової підготовки у Квантіко. На відміну від інших чотирьох видів збройних сил, кожен офіцер морської піхоти спочатку проходить підготовку як піхотний офіцер. Потім він навчається в інших школах, щоб стати пілотом, логістом чи ким завгодно. Але всі офіцери починають службу разом, вивчають однаковий набір базових навичок і формуються в єдиній культурі. Кожен морпіх — це насамперед стрілець, тож він має виконувати нормативи на стрільбищі. Лейтенанти дізнаються, що все, що вони робитимуть у Корпусі морської піхоти, незалежно від звання чи посади, зводиться до рядового, який атакує ворога. Ця ініціація та спільна соціалізація сильно впливає на морську піхоту, пронизує кожен аспект її бойового духу.

Пізніше того самого року мене відправили на Окінаву для служби в моєму першому піхотному підрозділі. Мені пощастило: я потрапив до 2-го батальйону 4-го полку морської піхоти, де більшість командирів мали за плечима роки боїв на рисових полях, у горах і джунглях. Вони знали свою справу. Хоча й були загартованими в боях, проте зовсім не поводилися зверхньо,

а навпаки — суворо й дружньо, а також охоче ділилися бойовим досвідом. Мені не потрібно було здобувати їхню підтримку; я міг її втратити, а не здобути.

Водночас кожен з нас вибудовував індивідуальну професійну репутацію. Байдуже, скільки ти пробудеш у Корпусі — чотири роки чи сорок, — ця репутація тебе переслідуватиме: чи був ти у хорошій фізичній формі? Чи був тактично грамотним? Чи міг викликати артилерійський вогонь? Чи міг швидко адаптуватися до змін? Чи слухався тебе твій взвод? Чи був прикладом для наслідування? Треба було бути таким самим міцним, як і твої солдати, яких не цікавило, скільки книжок ти прочитав. Я намагався тренуватися з найбільш фізично підготовленими та вчитися в найхитріших тактиків.

Початок 1970-х був часом руїни в американській історії, сповненим заворушень, політичного шахрайства та війни, що розколювала суспільство. Військові не були ізольованими від цих суспільних заворушень. До кінця призову наші непопулярні армійські лави поповнила дедалі більша кількість недоучок і дрібних злочинців. Расові тертя, непокора й наркоманія спричинили розлад і розбрат у війську. Отже, у нас була своя частка расистів і наркоманів, які намагалися заразити й інших. Їхня кількість зростала, якщо молодший офіцер не був здатним командувати, твердо демонструючи силу особистості. Через втрати на війні та казармовий режим, який спонукав багатьох хороших людей покинути Корпус, мій взвод спочатку налічував лише 26 осіб. Сержантом взводу був 21-річний капрал Вейн Джонсон, іммігрант із Британської Гаяни на прізвисько «Джон Вейн»*. Маючи лише три роки служби в Корпусі, постійно за кордоном, він виконував роботу, призначену для штаб-сержанта з десятьма роками підготовки й досвіду. Він не терпів жодних жартів або недбалості від своїх юних вихованців.

«Лейтенанте, — сказав мені капрал Джонсон, — ви повинні бути твердішим за кам'яний дзьоб дятла». Він повторив, що

* Джон Вейн — псевдонім Меріона Роберта Моррісона (1907–1979) — видатного голлівудського актора, «короля вестерну». — *Прим. пер.*

дехто у взводі не дотягує до стандартів морської піхоти, і якщо я хочу, щоб мої солдати йшли за мною, то маю бути таким само міцним, як мої найміцніші бійці. Одного разу я зі своїм взводом був у джунглях. Ми важко гарували кілька днів, спітнілі, смердючі, невиспані, виснажені — звична справа для вояків. Один хлопець, найбільш невдоволений у взводі, бурмотів, що хоче вбити «довбаного твердолобого лейтенанта». Коли капрал Джонсон привів його до мене, я вирішив, що не дам йому підривати довіру у нашому згуртованому взводі. Я наказав йому йти за мною через джунглі назад до командного пункту роти. Наприкінці походу я сказав, що він мав нагоду вистрелити мені в спину. Та в нього не вистачило духу.

Я міг би висунути офіційні звинувачення. Натомість лише відвів його до першого сержанта Мати, старшого серед сержантського складу нашої роти. Як другий лейтенант я мав вище звання, але тільки формально. Для нас, молодих офіцерів, перший сержант роти був наставником. Він сказав мені повертатися до свого взводу — він усе з'ясує.

— Цей гівнюк, — сповістив він через кілька днів, — більше не служить у нашому Корпусі, лейтенанте.

Бац — і людина зникла. Спакувала речі й поїхала геть. Кожному лейтенанту потрібен перший сержант Мата, людина з 25 роками досвіду й сотнею друзів в інших місцях служби. Куди подівся той незадоволений? Байдуже — він вилетів. Він уособлював виклики, перед якими молодші офіцери тоді поставали, і такі дисциплінарні звільнення негідників були необхідними, щоб пережити неспокійний час. Морська піхота не знижувала своїх вимог. Це називали «прискореним звільненням» і вважали вкрай важливою політикою того часу, який, на щастя, залишився в нашому далекому минулому.

Завдяки таким першим сержантам, як Мата, і молодому комбату, який одного дня став командувачем Корпусу морської піхоти, кількість халявників і їхній вплив у нашому батальйоні швидко зменшилися. Пасивні спостерігачі миттю все зрозуміли й виправилися. Чому? Бо мало що може бути гіршим за публічне відторгнення й дисциплінарне звільнення. Кожній людині